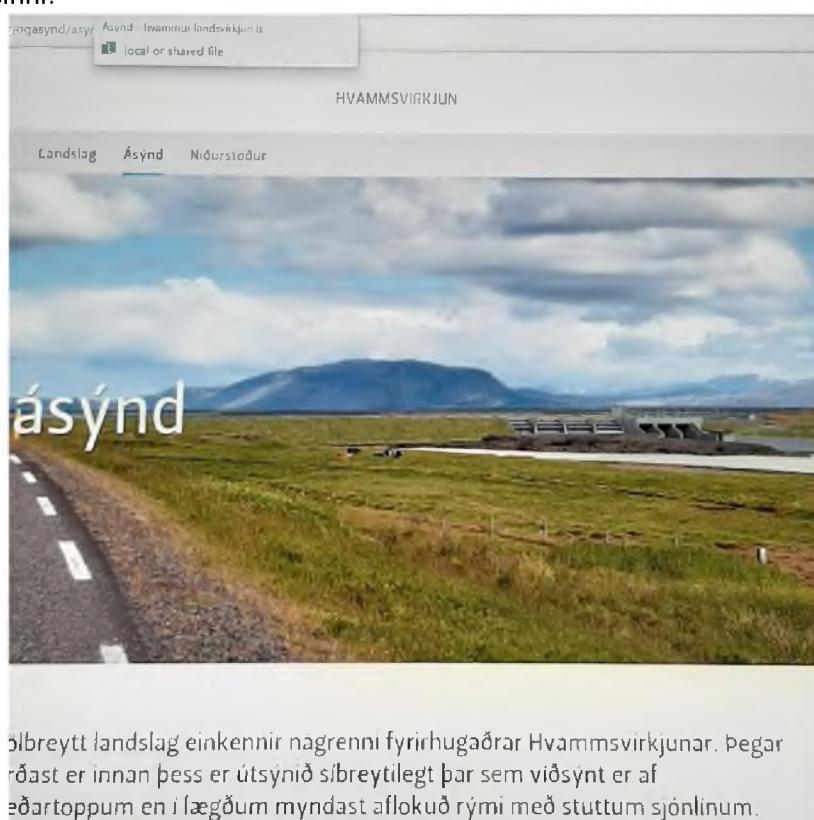

Athugasemdir frá:
Kristínu Ásu Guðmundsdóttur
Naustabryggju 7
110 Reykjavík

Vegna þingsályktunartillögu um áætlun um vernd og orkunýtingu landssvæða, 332. mál (Rammaáætlun 3)

Reykjavík, 25. feb. 2022.

1. Ég á uppruna minn í Skeiða- og Gnúpverjahreppi. Ég mótmæli Hvammsvirkjun, í ljósi þeirra alvarlegu sjónrænu áhrifa sem myndi gæta af völdum hennar í Skeiða- og Gnúpverjahreppi og reyndar víðar. Landið vestan árinnar liggur hærra en landið austan hennar, og hið óviðjafnanlega útsýni frá bakkanum vestan megin myndi gersamlega eyðileggjast, í ljósi alls raskins sem yrði austan árinnar. Svonefnt „efnislosunarsvæði“, öðru nafni haugsvæði, á uppdrættinum að virkjuninni er til dæmis fyrirhugað á allra versta stað sem hugsast getur með tilliti til útsýnisins frá alfaraleið vestan árinnar. Þá eru ótaldar skemmdir af völdum vegalagninga þvers og kruss fyrir tröllaukin farartæki sem einatt fylgja virkjanaframkvæmdum og nýtast virkjunaraðilanum nær eingöngu.
2. Það hefur verið reynt að villa um fyrir fólk og gefa því rangar hugmyndir um sjónræn áhrif Hvammsvirkjunar með fölskum myndbirtingum af hálfu Landsvirkjunar á heimasíðu sinni og víðar. Engar myndir eru frá vegi 325, Gnúpverjavegi, séðar frá bænum Víðihlið eða þar um bil, þar sem allt fyrirhugaða virkjunarsvæðið myndi blasa við – þ.e. séð frá vestri, og yfir það. Engar myndir í Rammaáætlun sýna betta sjónarhorn yfir virkjunina. Ég geri þess vegna athugasemd við það að hvorki Landsvirkjun, né heldur verkefnahópar Rammaáætlunar, birta myndir af fyrirhugaðri virkjun í neinum tillögum eða skýrslum séð frá vesturbakka Þjórsár, engar myndir eru sýndar frá þjóðvegi nr. 32 nema af stíflunni, og þá þannig að allt annað hverfur bak við hana, sjá hér fyrir neðan, sem er dæmigerð myndbirting frá Landsvirkjun um efnið. Raskið og haugsvæðið sem verður til, og aldrei verður hægt að losna við, er hvergi merkt á myndum eða ásýnd landsins sýnd úr vesturátt. Sjá hér myndbirtingu Landsvirkjunar um ásýnd virkjunar á heimasíðu sinni:

3. **Þjórsá er öflugt straumvatn sem fólk sem fer áleiðis í Þjórsárdal hrífst af, um leið og það kemur að flúðum hennar og klöppum á móts við Þverá. Þarna er gróður í mestum blóma í júlí, hvönn og eyrarrós eru áberandi í forgrunni, en flúðir og gráar klappir í bakgrunni og Hagaey, grasi gróin með hríslum, umlukin kröftum árinnar og þungum nið. Ef af Hvammsvirkjun yrði, myndi það skaða mjög upplifunarþátt ferðafólks sem og heimafólks á svæðinu, ef hún breyttist úr straumvatni í grátt, þögult lón, gutlandi við bakka, þar sem ekkert af þessu sæist lengur. Staða Hvammsvirkjunar í orkunýtingarflokki stafar í og með af því að Þjórsá skorar lágt í sérstöðu umhverfis í Rammaáætlun. Í raun er það eitt og sér sönnun þess hversu víða má finna göt í því plaggi. Ekki síst í ljósi þess að verðandi lónsstæði Hvammsvirkjunar hefur verið vinsæll staður hjá brúðhjónum til að stilla sér upp í myndatöku á brúðkaupsdegi sínum.**

4. Ekki síst vegna hinna neikvæðu, sjónrænu og upplifanatengdu áhrifa sem Hvammsvirkjun myndi valda, þá yrði stefnt í voða atvinnustarfsemi af ferðamennsku á svæðinu. Hægt væri að nefna ýmis dæmi um ferðabjónustufyrirtæki í sveitunum við Þjórsá sem hafa búið við óöryggi í mörg ár sökum fyrirhugaðra virkjanaframkvæmda, þau hafa ekki þorað að stækka starfsemi sína eða þróa frekar. Vaxtarbroddurinn verður aftur í ferðamennsku þegar Covid hefur verið lagt að velli. Hún skapar heimafólki margskonar störf til framtíðar á sjálfbærar hátt, en Hvammsvirkjun ekki.
5. **Það er enginn ávinnungur til framtíðar af virkjun á svæðinu, þar verða engin framtíðarstörf til og umhverfið yrði í þeim skilningi látið af hendi fyrir ekkert.** Það kallast ekki sjálfbærni að engin atvinna fyrir heimafólk á svæðinu yrði við virkjunina til framtíðar. Henni yrði fjarstýrt af suðvesturhorninu, þetta er öllum kunnugt.
6. Ekkert liggur fyrir um að nota eigi orkuna frá virkjuninni „heimavið“, fyrirtækjum á nærliggjandi svæðum hefur ekkert verið boðið í því efni, það hefur aldrei verið rætt. **Pannig hvorki viðhéldi Hvammsvirkjun atvinnutækifærum, né skapaði ný, með orkunýtingu byggðri á orkunni við bæjardyrnar, nokkurn tíma að séð verður.** Niðurstaðan er endurgjaldslaus hráefnaupptaka úr Skeiða- og Gnúpverjahreppi að minnsta kosti. Sveitarfélagið fær engin fasteingagjöld af mannvirkjum virkjunarinnar.
7. **Svæðið er landbúnaðarsvæði.** Við válegar fréttir frá Evrópu ættum við að huga að því sem er heimafengið og skoða betur eigið öryggi hvað varðar fæðu. Þá er góður kostur að sökkva ekki á bólakaf högum og túnum sveitabæja í nafni svokallaðrar sjálfbærni, því á sveitabæjum er framleiddur matur handa þjóðinni.
8. Að minnsta kosti tveir sveitabæir í Skeiða- og Gnúpverjahreppi missa haga og tún við framkvæmd Hvammsvirkjunar vestan megin ár, og er það verulegt tjón sem rýrir búgildi jarðanna. Á öðrum bænum hefur að auki verið starfrækt ferðabjónusta með gistingu í fjölda ára og er vandséð að hún lifi með sprengingar, vélgröfugný og umferð Uni-Mog bifreiða allan sólarhringinn í heimreiðinni um ófyrirséðan tíma. Gleymum heldur ekki straumi fólks í Þjórsárdal, en leiðin þangað liggur þarna um. Ef af virkjuninni yrði ættu viðbragðsaðilar að taka sér stöðu við veginn, því líklegt er að einhverjur sem eyddu aleiguunni í Íslandsferð til að skoða náttúruna fái taugaáfall þegar þeir sjá aðfarirnar.
9. **Við framkvæmd Hvammsvirkjunar yrði brotið blað hvað það varðar að ráðast á daglegt umhverfi fólks í sveitinni með virkjunarframkvæmdum.** Hvammvirjkun er ætlaður staður

niður undir miðri sveit í Gnúpverjahreppi, í alfaraleið við þjóðveg nr. 32. Þetta er daglegt umhverfi fjölskyldufólks, og þarna er verið að tala um að hrifsa frá fólkini þau daglegu hlunnindi sem það valdi sér að búa í og búa við. Þarna liggja auk þess spor forfeðra fólksins um aldir.

10. **Fyrirhuguð Hvammsvirkjun hefur neikvæð og alvarleg áhrif á samkomulag og samstöðu fólks í sveitunum við þjórsá.** Þetta er ekkert einsdæmi, heldur því miður gangurinn allsstaðar þar sem Landsvirkjun herjar á með virkjanir. Slík dæmi eru landskunn frá Austurlandi vegna Kárahnúkavirkjunarinnar. Þetta er líka raunin meðfram þjórsá. Verður ekki farið út í smáatriði hér hvað það varðar. **En einn af grundvallarþáttum sjálfbærni er samfélagsleg eindrægni og sátt. Það er engin framkvæmd sjálfbær þar sem sá þáttur er fyrir borð borinn.**
11. **Áhrifin á lífríki þjórsár yrðu alvarleg. Þar ber helst að nefna laxinn. Mótvægisaðgerðir í þágu hans eru ekki nægilega rannsakaðar, né liggja fyrir niðurstöður og staðfestingar á að þær virki.** Þannig yrði um tilraunamennsku að ræða, sem lítil upphefð væri að. Villti laxastofninn í þjórsá er einstakur á heimsvísu, og skapar auk þess umtalsverðar tekjur. Þarna eru alvöru hagsmunir í húfi, bæði umhverfislegir og fjárhagslegir. Að samþykkja svona stórfellt og skaðlegt inngríp í náttúruna er ekki verjandi, því plön Landsvirkjunar um „mótvægisaðgerðir“ í þessu sambandi eru byggð á hæpnum forsendum og ónógum rannsóknum. Hefur Veiðifélag þjórsár gagnrýnt þetta lið fyrir lið í ferli fyrirhugaðrar Hvammsvirkjunar innan stjórnsýslunnar áður, og gerir enn. Hér er tilvitnun úr bréfi Odds Guðna Bjarnasonar f.h. Veiðifélags þjórsár til Vals Knútssonar hjá Landsvirkjun, skv. umsagnarbeiðni þess síðarnefnda gagnvart sveitarstjórn Skeiða- og Gnúpverjahrepps vegna Hvammsvirkjunar, mótttekið 18. janúar 2022. Sýnir Oddur fyrir hönd Veiðifélagsins meðal annars fram á hvernig óleyst er úr kröfu Veiðimálastofnunar um útfærslu mótvægisaðgerða og hvernig Landsvirkjun leiddi stjórnsýslustofnunina Hafrannsóknarstofnun við „faglegt“ mat á mótvægisaðgerðum. Feitletrun er míin:
„Óvissa er um virkni mótvægisaðgerða og viðbragðsáætlana með tilkomu Hvammsvirkjunar. Svo virðist sem óljósar mótvægisaðgerðir Landsvirkjunar eigi almennt að vega upp þau vandamál sem kunna að skapast, án þess að skilgreint sé hver þau kunna að verða. **Skilgreindar hugmyndir að mótvægisaðgerðum með ætlaðri virkni þeirra við fyrirfram séðum vandamálum hafa ekki verið lagðar fram.** Á þetta var bent í ferli umhverfismats Hvammsvirkjunar af Veiðimálastofnun, grein 4.3.3. í úrskurði Skipulagsstofnunar, 19. ágúst 2003. Þar voru sett fram atriði sem eyða yrði vafa um, en ekki hefur verið gert.
Nauðsynlegt er að mati Veiðifélags þjórsár að umsjón og eftirlit með breyttum lífsskilyrðum fiska og fæðutegunda þeirra af völdum mannvirkja og virkni mótvægisaðgerða, sé í höndum óháðra aðila sem valdir verði af hagsmunaðilum, í samráði við Landsvirkjun ...
Meðfylgjandi þessu erindi Veiðifélags þjórsár er umsögn Hafrannsóknarstofnunar, Guðna Guðbergssonar, dagsett 12. mars 2021. Umsögnin er samin fyrir Landsvirkjun.
Í umsögn Guðna má sjá staðfestingu þess hve mikið vantar á að tímabært sé að huga að framkvæmdaleyfi vegna Hvammsvirkjunar. **Fyrstu fjórar síður umsagnarinnar eru endurtekningar beint upp úr gögnum Landsvirkjunar.** Þar á eftir er mat á stöðu verkefnisins; „áform um“ er þar áberandi auk „þarf að aðgæta“, „telja verður líklegt“, „útfæra þarf“ og fleira í þeim dúr.“ Tilvitnun lýkur. Lesa má bréf Veiðifélags þjórsár í heild sinni á vef Skeiða- og Gnúpverjahrepps, skeidgnup.is: [14. Umsögn Veiðifélags þjórsár.pdf \(skeidgnup.is\)](http://14.Umsögn%20Veiðifélags%20þjórsár.pdf%20(skeidgnup.is))
Er ég að öllu leyti sammála Veiðifélags þjórsár um að undirbúningsferli Hvammsvirkjunar hafi um of verið „lögð áhersla á einhliða hagsmuni Landsvirkjunar“, vægast sagt, enda fólk og hagsmunaðilar plagaðir af því í áraraðir að eiga í höggi við stórfyrirtækið og skriðbunga þess.
12. Umhverfi þjórsár myndi spillast af foki úr hálftónum árfarvegi á köflum og rofi sem myndast við lónsborð. Áfok á svæði í kring yrði ógerlegt að stöðva, þ.e. úr farvegi sem er mishátt rennsli

í. Einnig yrði fok úr haugstæðum. Umrætt fok er ekki sandfok, heldur hárfínn, heilsuspíllandi salli sem smýgur í lungu og augu líkt og svifryk. Nákvæmlega þar sem lónstæði Hvammsvirkjunar yrði er veðravíti, þar er harður vindstrengur úr norðaustri á vetrum sem þrýstir sér milli fjalla, hvoru sín megin árinnar. Það er auðvelt að sjá hversu máttlaust káf „mótvægisaðgerðir“ yrðu á þessu svæði, þar sem kraftar íslenskra veðra og vinda njóta sín jafn vel eins og barna. Auk þess er viðbúið að ýmsar mótvægisaðgerðir, ef yrðu, myndu heimta frekari umþytingu og sjónmengun á umhverfi í nágrenni lónsins. **Í heildina talið, þá flýtur málflutningur Landsvirkjunar að mestu á „mótvægisaðgerðum“ sem auðvelt er að sjá að standast ekki þegar á hólminn er komið.**

13. **Það er borðleggjandi, að för fólks meðfram Þjórsá, hvort heldur væri gangandi eða ríðandi, myndi verða hindruð yrði af Hvammsvirkjun. Virkjanasvæði eru jafnan ekki opin almenningi, heldur lokuð af með girðingum og lokunarskiltum.** Slíkt lokunarskilti varnaði fólk að komast í Búrfellsskóglar áratugum saman, en hann var viðsælt útivistarsvæði Gnúpverja á árum áður, áður en virkjað var við Búrfell. Enn hefur engin gönguleið verið opnuð í Búrfellsskóglar vestan árinnar, þ.e. Búrfellsmegin, allt frá því framkvæmdir við Búrfellsþjórsá hófust upp úr 1960.
 14. **Það er óverjandi, sérstaklega í ljósi umhverfislegrar hlýnunar og ákallii um ræktun matvæla að sökkva grónu landi.** Rotnun þess ofan í vatni myndar súrnun. Endurheimt votlendis annarsstaðar bætir þennan skaða ekki, sokkið land er bara sokkið og verður aldrei endurheimt. Það er líka illa verjandi a sökkva grónu landi í ljósi þess að ræktun matvæla verður mikilvægar með hverju árinu sem líður. Við Íslendingar getum ekki skorast undan hnattrænum viðfangsefnum, verið stikkfrí frá hlýnun jarðar og bráðnun jöklar, með háttalagi okkar.
 15. **Ég geri alvarlega athugasemd við Hvammsvirkjun í nýtingarflokk í ljósi þess hvernig vinna við að meta áhrif landslags við Þjórsá fór fram í Rammaáætlun. Þar var ekki fagleg vinna unnin, og áhrif virkjana á samfélag upphaflega sniðgengin. Við matið var stuðst við ljósmyndir frá hlutaðeigandi aðila, n.t.t. frá Landsvirkjun.** Spjallað var í samræðuhópi þar sem hver álitsgjafi gat haft áhrif á annan. Þetta er ekki faglegt, heldur fúsk, og underlegt að fræðafólk hafi lagt nafn sitt við þetta. Myndirnar sem stuðst var við veit enginn hvar eru niðurkomnar núna, og þær (málsskjölin) sem lágu til grundvallar lágri einkunn Þjórsár eru tvístraðar og glataðar. Slíkt er lögbrot, bæði hvað varðar lög um upplýsingaskyldu og lög um varðveislu skjala. Brotið eyðileggur vissa möguleika gagnaðila Landvirkjunar í málínun, en verndar illa fengna niðurstöðuna.
 16. **Ég undrun minni á því að ráðast eigi í Hvammsvirkjun þegar ýmsir aðrir kostir eru í boði. Hvammsvirkjun skoraði ekki hæst í áætluðu orkunýtingarverðmæti í Rammaáætlun.**
 17. Í stað þess að farga lífríki og friði í samfélagi með nýrri virkjun, ætti að yfirfara vandlega og auka nýtingarmöguleika þeirra virkjana sem nú þegar starfa, svo og að bæta flutningskerfi þeirra um landið. Einnig ætti að íhuga betur aðra orkukosti en vatnsafsvirkjanir.
 18. **Landsvirkjun hefur enga eigendastefnu, þrátt fyrir að vera í almannaeigu.** Fólk heldur það bara. Áður en af Hvammsvirkjun yrði, væri rétt að fyrirtækið ætti eigendastefnu, að hún væri samin og yfirlýst. Það er ekki siðað fyrirkomulag eða eðlilegt að einn maður, Hörður Árnason, sé einn og sjálfur eigendastefna opinbers fyrirtækis sem veltir milljörðum, sífellt knýjandi dyra í einu og sama sveitarfélagit. **Með þremur virkjunum í Þjórsá eins og eru á teikniborðinu núna, liggja 5 (lesist fimm) virkjanir á reitnum Skeiða- og Gnúpverjahreppur.** Það er staðreynd: Búrfellsþjórsá, Sultartangavirkjun, Hvammsvirkjun, Holtavirkjun, Urríðafossvirkjun (lón hennar á að liggja að stærstum hluta á Skeiðum).
- Í 50 ár vörðust Gnúpverjar virkjunum í Þjórsárverum. Dulnefni þeirra nefnist Kjalölduveita í dag og hún er í Rammaáætlun. Hægt er að spyrja:

Er kannski tímabært að Landsvirkjun hætti að leggja Skeiða- og Gnúpverjahrepp í umhverfislegt og samfélagslegt einelti? Ég álít svo vera og lýsi eftir eigendastefnu Landsvirkjunar.

19. **Málið Hvammsvirkjun er löngu orðið mannréttindamál landeigenda og íbúa við þjórsá.** Lengi vel ómaði framburður úr ræðustólum ákveðinna ráðherra gegnum fjölmöðla að samningar við landeigendur við þjórsá um bætur fyrir land væru vel á veg komnir. Samskonar framburður heyrðist að sjálfsögðu frá forkólfum Landsvirkjunar. Sannleikurinn var hins vegar sá, að langflestir landeigendur vildu ekki láta land sitt af hendi, og t.d. árið 2007 voru þó nokkrir landeigendur sem enginn frá Landsvirkjun hafði komið að máli við um bætur. Þarna í byrjun árs 2007 var staðan þannig að ríkið átti vatnsréttindin í þjórsá (þau voru færð frá Títanfélagini sem hafði ekki starfað í 50 ár, til ríkisins, sem er vafasamur gerningur út af fyrir sig). Í upphafi árs 2007 átti Landsvirkjun sumsé ekki vatnsréttindin.

En fáeinum dögum eftir kosningar um vorið, þá upplýstist það að ráðherrar sjálfstæðisflokk og framsóknar höfðu látið vatnsréttindin skipta um hendur tveim dögum fyrir kosningar án þess að nokkur vissi. Svo nú átti ríkið ekki lengur vatnsréttindin, heldur Landsvirkjun.

Sumarið 2007 ferðuðust útsendarar Landsvirkjunar milli bæja, uppúr og niðrúr meðfram ánni, og þrýstu nú á landeigendur sem aldrei fyrr að afsala sér landi sínu undir virkjanir og lón. Landsvirkjun ætti jú vatnsréttindin, það yrði þess vegna virkjað, og ef bændur gengju ekki til samninga yrði gert eignarnám hjá þeim. Fór svo að flestir landeigendur létu undan.

Í desembermánuði 2007 hafði Ríkisendurskoðun farið yfir málið, og komist að þeirri niðurstöðu að gerningurinn fyrir kosningar 2007 var ólögglegur, þ.e. að færsla vatnsréttinda frá ríki til Landsvirkjunar var ógild, vegna þess að Alþingi hefði átt að fjalla um málið.

Árni Matthiesen, þá fjármálaráðherra, sagði í ræðustól á Alþingi 10. desember 2007 (sjá hér [Fjármálaráðherra \(Árni M. Mathiesen\) \(S\): | Yfirtaka vatnsréttinda í neðri hluta þjórsár. | Ræður | Alþingi \(althingi.is\)](#)) – að hann hefði vitað allan tímann að gerningurinn stæðist ekki – og tiltók að skilyrði var fyrir yfirfærslunni. Vatnsréttindi Landsvirkjunar áttu að vera áhangandi virkjanaleyfi. Svo sagði Árni orðrétt: „Ég veit ekki til þess að eitthvað annað hafi verið upp á teningnum í þessu. Ég fæ ekki séð að hægt sé að ásaka menn fyrir að hafa ætlað sér að afsala eignum, menn sem augljóslega eiga að vita hvað stendur í fjárrreiðulögnum, og láta sér detta í hug að þeir hafi gert það án þess að ætla sér að leggja það fyrir Alþingi.“

Góðir hálsar: Það var nákvæmlega það sem gerðist sumarið 2007.

Svo kallaði Árni aðfinnslur um verklagið plott ákveðins þingmanns o.s.frv. og endaði á að segja að það vantaði líkið til sönnunar glæps.

Af þessu tilefni ritaði ég grein sem birtist í Morgunblaðinu 28. desember 2007 og er í heild sinni hér: [Lyktin vísar á líkin \(mbl.is\)](#)

Í stuttu máli lýsti ég ferðum Landsvirkjunar meðfram ánni þarna sumarið 2007, þegar hún veifaði illa fengnum vatnsréttindum sínum framan í landeigendur. Líka því hvernig umboðsmaður Landsvirkjunar var digurbarkalegur í skriflegum samskiptum við íbúa á svæðinu, sem fullyrti að aldrei þyrfti að efast um réttindi Landsvirkjunar, slíkt myndi aldrei rata fyrir dómstóla. Það tiltekna bréf var dagsett í nóvember 2007, áður en Ríkisendurskoðun kvað uppúr um málið. Hér er stutt klausa úr bréfinu: „...sé ekki vilji til samninga mun Landsvirkjun bjóða fram bætur eftir því sem við á ... Sætti landeigendurnir sig ekki við það getur þetta farið fyrir dómstóla, en þar er ekki fjallað um rétt eða réttleysi til að nýta vatnsorkuna, heldur hvernig staðið skuli við þá samninga sem landeigendur og Títanfélagið gerðu á sínum tíma.“

Sem sagt: Landsvirkjun hvatti landeigendur til að ráða sér lögfræðinga og flýta sér að ganga frá formlegum samningum á staðlausum og röngum forsendum, sagði að mál ósáttra landeigenda um bætur geti endað fyrir dómi, en undirstrikar að dómstólar fjalli hreint ekki um vatnsréttindi hennar því það sé óþarfi!

Munum hér að vatnsréttindin áttu að vera áhangandi virkjanaleyfi – ef það fengist - síðar meir en ekki þarna árið 2007.

Þetta er staðan nú: Landeigendur sem voru yfirbugaðir í samningum sumarið 2007 liggja óbættir hjá garði, og með réttu hefði átt að lýsa samninga við þá ólöglega og ógilda þá, þar sem Landvirkjun var EKKI handhafi vatnsréttindanna á þeim tíma, heldur með réttu ríkið. Með felugjörningnum fyrir kosningar 2007, var samningsstaða landeigenda við þjórsá eyðilögð.

Þarna átti sér stað ríkis-stýrt ofbeldi gagnvart fólki, umhverfi þess og lifibrauði. Rangindi sem enginn hefur þurft að svara fyrir. Þetta er stuldur. Landeigendur eru þolendur sem eiga eftir að fá réttan sinn hlut!

20. Að síðustu lýsi ég Hvammsvirkjun í orkunýtingarflokki vonda í heild sinni, því ef af yrði, þá yrði fargað óafturkræft náttúrufyrirbrigðum og tækifærum komandi kynslóða. Gengið yrði á forða framtíðarinnar á „hrunverskan“ máta. Eiginhagsmunir og stundargróði okkar kynslóðar yrðu ofaná á kostnað þeirra sem hafa ekki aldur til að tjá sig. Ég krefst þess að afkomendur mírir og komandi kynslóðir megi njóta þjórsár þar sem hún rennur frjáls í óröskuðu umhverfi, og hafi tækifæri til að ráðstafa málum viturlegar en við höfum gert. Okkur liggur ekkert á Hvammsvirkjun.